

NGÔN NGỮ HỌC VÀ VIỆT NGỮ HỌC**CÁC YẾU TỐ TÁC ĐỘNG ĐẾN XU HƯỚNG SỬ DỤNG
NGUYÊN DẠNG TỪ GỐC ANH TRONG BÁO TIẾNG VIỆT**

MOTIVATIONS BEHIND THE TREND OF USING ENGLISH ORIGINAL

ORTHOGRAPHY IN A VIETNAMESE MAGAZINE

NGUYỄN THUÝ NGÀ

(TS; Đại học Sư phạm Hà Nội)

Abstract: This paper analyses the trend towards the original orthography of English loanwords in *Hoa học trò* - a magazine for Vietnamese teenagers and discusses the motivations behind this trend. The findings show that there exist quite a few variants of spellings which imply the inconsistency of such adapted forms, and many English loans with orthographic adaptation have switched to their original orthography.

Key words: original orthography, orthographic adaptation, spelling variations, English loanwords.

1. Mở đầu

Có thể nói trong những ngôn ngữ đang tồn tại và được sử dụng ngày nay, không có ngôn ngữ nào được hình thành và phát triển mà không cần vay mượn từ vựng của các ngôn ngữ khác. Khi từ vay mượn được du nhập vào một ngôn ngữ, không chỉ cách phát âm mà cả cách viết của từ đó cũng có thể được biến đổi cho phù hợp với ngôn ngữ bản địa. Ở Việt Nam, theo những thống kê gần đây thì có hơn 60% vốn từ vựng của tiếng Việt được vay mượn từ tiếng Hán và hơn 3000 từ mượn tiếng Pháp đang được sử dụng. Những từ vay mượn này đều được bản địa hóa trong tiếng Việt, có nghĩa là chúng không còn giữ cách viết nguyên dạng của mình nữa, ví dụ như: *ắc - quy* (accus), *a-lô-xô* (À l'assaut) mượn của tiếng Pháp, hay *tam* (săn) mượn từ tiếng Hán v.v.

Trào lưu sử dụng tiếng Anh được rộ lên từ cuối những năm 80 của thế kỉ 20, sau khi nhà nước ta thực hiện chính sách đổi mới. Các trung tâm ngoại ngữ mọc lên như nấm, các lớp học tiếng Anh luôn ở tình trạng quá tải. Theo kết quả khảo sát của Bộ Giáo dục năm 1993, có tới 85% số người học ngoại ngữ đăng kí học tiếng Anh. Các kênh thông tin như báo chí, âm nhạc, phim ảnh cũng đã góp phần không nhỏ giúp cho tiếng Anh ngày càng trở nên phổ biến ở Việt Nam. Sự xuất hiện của tiếng Anh trong quá trình nói và viết tiếng Việt đã trở nên quá

đôi quen thuộc trong xã hội tới mức mà những từ như *hê-lô* (hello), *ô-kê* (OK) đang dần thay thế cho *xin chào* và *đồng ý*.

Nghiên cứu này tìm hiểu về số lượng từ gốc Anh được sử dụng ở nguyên dạng hoặc được phiên chuyển trong 111 ấn phẩm của báo *Hoa Học Trò* từ tháng 10 năm 1991 (số báo đầu tiên) đến tháng 12 năm 2000. Số lượng của mỗi dạng mượn: nguyên dạng (original orthography) hay phiên chuyển (orthographic adaptation) được tổng kết từng năm và xuyên suốt những năm được nghiên cứu này. Những thay đổi của cách sử dụng từ như chuyển từ phiên chuyển sang nguyên dạng được theo dõi và ghi chú cụ thể.

2. Các biến thể cách phiên chuyển của từ mượn gốc Anh

Xu hướng chuyển từ phiên chuyển hoặc phiên âm sang nguyên dạng hoặc sử dụng trực tiếp từ tiếng Anh ngày càng phát triển mạnh mẽ. Nếu năm 1991 chỉ có 3 lượt từ (token) nguyên dạng được sử dụng thì đến năm 1994 số lượng này đã tăng lên 134 lượt, năm 1998 có 971 lượt, và đạt kỉ lục năm 1999 với 1600 lượt từ. Không chỉ số lượng từ nguyên dạng tăng mà số lượng từ khi mới đưa vào được viết ở dạng phiên chuyển cũng đã dần chuyển sang lối viết nguyên dạng. Một trong những ví dụ điển hình của việc sử dụng nhiều biến thể trước khi chuyển dần sang nguyên dạng là từ *album*.

Trong 329 lượt từ của từ *album* được sử dụng trong suốt 10 năm thì có đến năm biến thể tồn tại là ‘*an-bom*’, *an-bom*, *albom*, *ăng bun* và *an bum*. Từ *album* được đưa vào năm 1995 và cùng tồn tại song song với các biến thể trên. Thậm chí trong cùng một bài viết có đến hai biến thể cùng được sử dụng (ví dụ 1 và 2) hoặc mỗi năm lại có một biến thể mới được đưa vào (ví dụ 3,4, và 5) như các ví dụ dẫn từ báo sau đây:

(1) Khi ‘*an-bom*’ thứ hai gồm 12 bài hát bằng tiếng Anh xuất hiện, Sa-ra Chen đã trở thành một cô gái cực kì hiện đại với mái tóc ngắn cắt theo kiểu Mỹ trẻ trung (số 1/1991)

(2) Năm 1983, *an-bom* đầu tiên bằng tiếng Anh của Sa-ra Chen đã được xuất bản với nhan đề “Quyền được hát” (The right to sing) (số 1/1991)

(3) Để làm 30 giây tuyên truyền cho *albom* mới nhất Dangerous, anh đã bỏ ra 50 triệu đôla để đi quay khắp thế giới (số 44/1993)

(4) Trong tương lai Duran Duran có ra mắt một *anbum* mới cho riêng mình hay không? (số 111/1996)

(5) Chàng ca sĩ nhạc pop đẹp trai nhất nước Anh này, sau 5 năm im hơi lặng tiếng vừa tuyên bố là anh sẽ phát hành một *album* mới mang tựa đề “Jesus for a child” (số 109/1996)

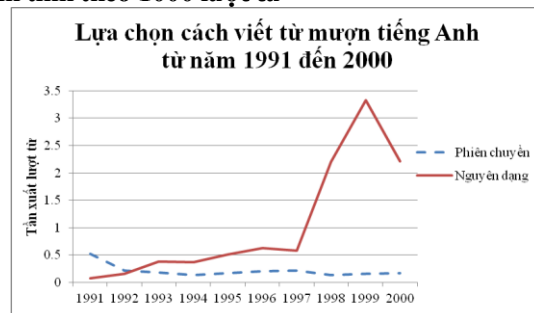
Các biến thể của từ gốc Anh không chỉ xuất hiện từng năm riêng lẻ như từ *hooligan* với *huligan* (số 66/1994) và *hồ li gân* (số 133/1996) mà còn xuất hiện trong cùng một năm như *píc níc* (số 88/1995) và *pích ních* (số 92/1995) của từ *picnic*. Những ví dụ khác khá thú vị là trong cùng một số báo (số 239/1998) xuất hiện tới hai biến thể của từ *World Cup* là *Uôn Cúp* và *World Cup*, hoặc ngay trong cùng một bài viết (số 11/1992) của từ *style* với *sì tin* và *xì tin*. Việc xuất hiện nhiều biến thể trong cùng một bài viết hoặc ở các số báo khác nhau là kết quả không tránh khỏi của việc không có hướng dẫn chính thức cách phiên chuyển các từ vay mượn tiếng nước ngoài. Điều này dẫn đến tình trạng ‘trăm hoa đua nở’, ai cũng có thể ‘tạo dấu ấn’ với cách phiên âm của riêng mình và người đọc

là người bối rối nhất vì chẳng biết cách nào là chuẩn mực để sử dụng sau này.

3. Xu hướng sử dụng từ mượn nguyên dạng

Trong giai đoạn 1991 - 2000, với số lượng 111 tạp chí Hoa Học Trò được lựa chọn, nghiên cứu đã tổng hợp được 5318 lượt từ của 830 từ tiếng Anh được sử dụng trong các số của tạp chí này. Có tới 88% các từ mượn gốc Anh được viết nguyên dạng trong khi chỉ có 12% ở dạng phiên chuyển. Sự phát triển về số lượng từ mượn nguyên dạng theo từng năm được tính toán theo tần suất trên 1000 từ tiếng Việt xuất hiện trong tạp chí như sau:

Bảng 1. Lựa chọn cách viết từ mượn tiếng Anh tính theo 1000 lượt từ

Nếu năm 1991, 1992 chỉ có 0.074 và 0.153 lượt từ mượn nguyên dạng tiếng Anh được sử dụng trên 1000 từ trong tạp chí thì con số này đã tăng lên mức 2.203 lượt (năm 1998), 3.333 (năm 1999) và 2.213 (năm 2000). Ngược lại với sự tăng trưởng của từ mượn nguyên dạng, từ mượn phiên chuyển chữ viết luôn giữ ở những mức khá thấp như 0.186 (năm 1993), 0.221 (năm 1997) và 0.174 (năm 2000). Sự tăng nhẹ về số lượng của từ mượn phiên chuyển chữ viết ở những năm 1996, 1997 là do việc tăng đột biến về số lượng của một số từ đã có cách viết Việt hóa khá ổn định như *đô la* (dollar), *rô bốt* (robot), *míc* (micro), *phô tô* (photo) v.v.

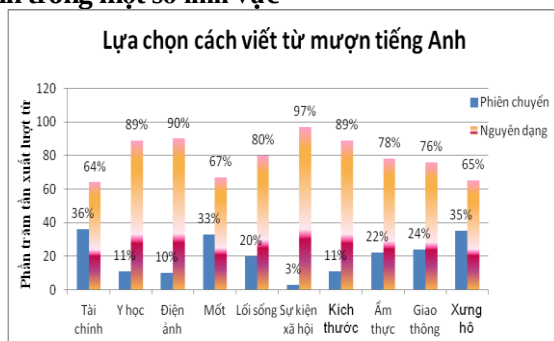
Tuy nhiên, thậm chí cả với những từ đã khá ổn định như kể trên thì việc tồn tại song song cách viết nguyên gốc vẫn tồn tại. Ví dụ như với từ *OK*, mặc dù cách viết Việt hóa phổ biến là *ô kê* đã xuất hiện tới 13 lượt ở năm 1997 thì cách viết nguyên dạng vẫn được dùng và dần chiếm

ưu thế với số lượng 18 lượt từ so với 1 lượt từ sử dụng cách Việt hóa năm 1999 hay 14 lượt từ nguyên dạng và không có từ Việt hóa nào năm 2000. Đối với những từ mượn chưa có cách viết Việt hóa tương đối ổn định thì xu hướng chuyển sang cách viết nguyên dạng được thể hiện khá rõ khi theo dõi sự lựa chọn cách viết của các từ mượn này trong suốt quá trình 10 năm như các từ *album*, *solo*, *video*, *copy* v.v.

Có thể dễ dàng nhận thấy rằng việc chuyển sang sử dụng cách viết nguyên gốc không còn là hiện tượng cá biệt của một số từ mượn đơn lẻ mà đã trở thành một xu hướng mạnh mẽ. Ở những lĩnh vực được giới trẻ quan tâm yêu thích như âm nhạc, thể thao, khoa học công nghệ, số lượng từ viết nguyên gốc tiếng Anh chiếm tỉ lệ áp đảo. Trong tổng số 2199 lượt từ liên quan đến lĩnh vực Âm nhạc có tới 2087 lượt từ được dùng nguyên dạng và chỉ có 112 lượt từ được viết dưới dạng phiên chuyển. Xu hướng lựa chọn cách dùng nguyên dạng từ mượn gốc Anh trong lĩnh vực Thể thao cũng chiếm phần lớn với 475 lượt dùng nguyên dạng trong khi chỉ có 42 lượt sử dụng cách phiên chuyển. Tương tự, trong tổng số lượt từ liên quan đến khoa học và công nghệ có tới 641 lượt từ viết nguyên dạng và 181 từ dùng cách phiên chuyển.

Không chỉ ở những lĩnh vực yêu thích của giới trẻ đã phân tích ở trên, ở những lĩnh vực khác được đề cập đến trong báo như tài chính, y học, sự kiện xã hội, lối sống v.v. tỉ lệ phần trăm các từ được viết nguyên gốc cũng ở mức cao (bảng 2).

Bảng 2. Lựa chọn cách viết từ mượn tiếng Anh trong một số lĩnh vực

Qua bảng trên ta có thể thấy ở một số lĩnh vực từ mượn viết ở dạng phiên chuyển ở mức thấp so với từ nguyên dạng. Tuy nhiên ở một số lĩnh vực như tài chính, mốt, xung đột phần trăm lượt từ được phiên chuyển ở mức cao hơn so với các lĩnh vực khác, một số từ được phiên chuyển ở các lĩnh vực này bao gồm *ma-két-tinh* (marketing), *đô la* (dollar), *mít-tơ* /*mi xơ* (mister), *cốt-tông* (cotton), *sô* (show) v.v.

4. Các yếu tố thúc đẩy việc dùng từ mượn theo nguyên dạng

4.1. Thiếu văn bản hướng dẫn phiên chuyển từ mượn nước ngoài

Mặc dù đã có một số hướng dẫn được ban hành về việc phiên chuyển từ nước ngoài nhưng lại chủ yếu tập trung vào những lĩnh vực chuyên sâu như văn bản hướng dẫn quy tắc chính tả tiếng Việt và phiên chuyển tiếng nước ngoài trong sách giáo khoa của Bộ Giáo dục năm 1984 hay giới thiệu bản dự thảo quy định cách viết, cách đọc tên riêng nước ngoài trong văn bản quản lý nhà nước của Viện Ngôn ngữ năm 2006. Gần đây nhất là quy định phiên chuyển địa danh quốc tế sang tiếng Việt của Bộ Tài nguyên và môi trường năm 2007. Như đã trình bày ở trên, sự thiếu vắng một hướng dẫn chính thức về cách viết, cách phiên chuyển, và phiên âm các từ mượn nước ngoài là nguyên nhân chính dẫn đến kết quả tất yếu của nhiều biến thể cách viết xuất hiện trong tiếng Việt. Có lẽ đây là một trong những lí do dẫn đến xu hướng dùng nguyên dạng từ mượn để tránh các trường hợp nhầm lẫn hoặc khó hiểu có thể xảy ra với người đọc.

4.2. Cải thiện chất lượng giáo dục

Trong thời kì thuộc Pháp số lượng người Việt được học hành rất thấp. Theo nhận xét của PGS Vương Toàn thì từ năm 1936 -1938 tính cả ba miền Bắc Trung Nam số lượng người đi học chỉ chiếm khoảng 2% dân số. Kết quả của dân trí thấp là các từ vay mượn tiếng Pháp chỉ có thể được du nhập theo hướng phỏng âm, có nghĩa là nghe tiếng Pháp và viết theo tiếng Việt. Hơn nữa, việc tiếp cận trực tiếp với tiếng Pháp qua con đường sách vở,

báo chí, điện ảnh là rất hiếm hoi đôi khi còn được xem là xa xỉ vì vậy cách phiên âm gần giống thậm chí hơi giống với từ gốc đều được chấp nhận. Có thể hiểu rằng do hạn chế về trình độ và từ viết nguyên dạng của tiếng nước ngoài không phổ biến với đa số người Việt lúc bấy giờ nên các từ vay mượn thường được du nhập theo con đường phiên chuyển và các biến thể của việc phiên chuyển này cũng từ đó xuất hiện.

Trái ngược với tiếng Pháp, tiếp xúc ngôn ngữ với tiếng Anh xảy ra ở một bối cảnh hoàn toàn khác và đầy thuận lợi khi điều kiện giáo dục ở Việt Nam đã có những bước cải thiện đáng kể. Theo thống kê có tới 94% dân số Việt Nam được đi học, 47% tối thiểu đã học hết tiểu học, số năm đi học trung bình của người dân cả nước là 9,5 năm. Thêm vào đó, tiếng Anh đang được triển khai đưa vào dạy từ bậc tiểu học. Theo số liệu khảo sát của Internet world stats năm 2012, có đến 33.9% dân số Việt Nam sử dụng internet và ngôn ngữ được sử dụng trên internet chủ yếu là tiếng Anh. Rõ ràng là ngày càng có nhiều người Việt tiếp cận, đọc, viết tiếng Anh ở nguyên dạng hơn là chỉ nghe và bắt chước như trường hợp của tiếng Pháp đã trình bày ở trên. Kết quả là việc sử dụng từ tiếng Anh nguyên dạng phát triển một cách tự nhiên vì người Việt, đặc biệt là giới trẻ, tiếp xúc với các từ tiếng Anh ở dạng nguyên bản thông qua các bài học tiếng Anh trên lớp, báo chí, phim ảnh, âm nhạc, báo mạng. Mặc dù đôi lúc việc sử dụng nguyên dạng từ nước ngoài có thể gây khó khăn với người đọc vì không biết phải đọc chúng thế nào nhưng việc sử dụng cách phiên chuyển có thể gây khó khăn cho cả người biết và không biết tiếng nước ngoài do không có hướng dẫn về cách phiên chuyển đã nêu ở phần trên. Do đó, việc sử dụng nguyên dạng từ mượn tiếng Anh đã tránh được ‘loạn’ phiên chuyển và tạo điều kiện thuận lợi cho việc truy nguyên dạng từ để dễ sử dụng sau này. Điều này được thể hiện ở số lượng ngày

càng tăng các từ mượn nguyên dạng được sử dụng trong báo Hoa học trò.

5. Tạm kết

Tiếp xúc ngôn ngữ là một trong những nguyên nhân chính dẫn đến vay mượn từ vựng. Từ mượn gốc Anh đã trở thành một bộ phận không thể thiếu trong vốn từ vựng tiếng Việt. Các từ vay mượn này không chỉ bổ sung các thuật ngữ mà còn các từ thường dùng, làm phong phú thêm cách diễn đạt và đáp ứng được nhu cầu giao tiếp giữa các thành viên trong xã hội. Các từ gốc tiếng Anh có thể được phiên chuyển hoặc mượn nguyên dạng. Xu hướng viết nguyên dạng đang trở thành phổ biến.

Từ mượn gốc Anh được sử dụng phổ biến ở nhiều lĩnh vực của xã hội. Việc mượn nguyên dạng đang là một xu hướng chiếm ưu thế. Tuy nhiên, khá nhiều từ mượn được Việt hóa cách viết với nhiều biến thể khác nhau và chưa có sự nhất quán. Để có sự chuẩn hóa về cách sử dụng, cách viết các từ mượn gốc Anh, cần có những văn bản chính thức quy định về cách viết, cách phiên chuyển các từ nước ngoài.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hargreaves, Eleanore, C Montero, N Chau, M Sibli, and T Thanh (2001), *Multigrade teaching in Peru, Sri Lanka and Vietnam: An overview*. International Journal of Educational Development 21, no. 6 : 499-520.
2. Nguyễn Văn Khang (2007), *Từ ngoại lai trong tiếng Việt*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
3. Nguyễn Thúy Nga (2013), *English Loanwords in magazine for teenagers, real or fake threat?*. Vietnam Social Science 1, no. 152 : 78-86.
4. Stats, Internet World. "Asia Internet Use, Population Data and Facebook Statistics." Internet Word Stats and Population Statistics, 2012.
5. Phạm Văn Tình, *Tiếng Việt hôm nay: Sự trong sáng và vấn đề chuẩn hóa*, Ngôn ngữ & Đời sống, số 7, 2014.
6. Vương Toàn, *Từ gốc Pháp trong tiếng Việt*, Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội, 1992.